

Нами разработана структура и содержание Запроса информации на планирование аудита. С целью формализации содержания Меморандума планирования предлагается процедура методического планирования – «аудиторская лейка».

1. Адаме Р. Основы аудита: Пер с англ. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1995. – 398 с.
2. Аренс А., Лоббек Дж. Аудит: Пер.с англ. – М.: Финансы и статистика, 1995. – 560 с.
3. Антонов А.С. Аудит: проблемы организации и становления // Бухгалтерский учет. – 1993. – №3. – С.24-26.
4. Бычкова С.М., Газарян А.В. Планирование в аудите. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 264 с.
5. Бутынец Ф.Ф.и др. Аудит и ревизия предпринимательской деятельности / Под ред. проф. Ф.Ф.Бутынца. – Житомир: ПП Рута, 2001. – 416 с.

Получено 23.05.2008

УДК 336.71 : 330.322

А.В.КУЗЬ

Харківський інститут банківської справи

Університету банківської справи Національного банку України

АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ БАНКІВ ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЇЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

Досліджується інвестиційна діяльність українських банків, а також можливі напрямки підвищення її ефективності з метою максимізації прибутків банківських установ. Аналізується склад кредитних та інвестиційних портфелів банків. Запропоновано модель інвестиційної діяльності українських банків.

Останнім часом у нашій країні відбулося багато змін як в політичній, соціальній сферах, так і в економічній. Зокрема, важливого значення набули зовнішні та внутрішні інвестиції. Не остання, якщо не найголовніша роль дісталася в цьому питанні українським банкам, які є провідними установами, які займаються інвестиційною діяльністю. Власне тому, важливого значення набувають дослідження інвестиційного процесу в Україні взагалі та інвестиційної діяльності банків зокрема. Одними з найголовніших засобів досягнення цієї мети виступають кредитування інвестиційної діяльності фізичних осіб і суб'єктів господарювання, а також інвестиційні операції з цінними паперами. В зв'язку з цим, дослідження питань саме інвестиційної політики банківських установ та оцінки її ефективності набуває особливого значення, що зумовлює актуальність обраної теми та доцільність проведення досліджень для розвитку цього питання.

Питання інвестиційної діяльності українських банків та шляхів підвищення її ефективності висвітлені в дослідженнях О.Гетьмана,

А.Кузнєцової, О.Другова, В.Рисіна, Я.Карпи [2-4] та ін.

Метою даної роботи є обґрунтування основних факторів, які впливають на вибір інвестиційної політики банківськими установами в нашій країні, а також пошук перспектив розвитку інвестиційної діяльності банків в Україні шляхом ефективного розміщення інвестиційних ресурсів на основі систематизації існуючих пропозицій щодо цього питання.

Серед основних причин слабкої інвестиційної активності банків більшість учених і практиків виділяють наступні:

- потенціал українських банків щодо фінансування великих інвестиційних проєктів, від реалізації яких залежить виконання програми структурної перебудови країни, недостатній. Незважаючи на позитивні тенденції щодо концентрації капіталу, рівень консолідації банківської системи на сьогодні є заниженим. Десятьом найбільшим банкам України належать активи, еквівалентні близько 17 млрд. дол. Для порівняння слід зазначити, що оптимальний обсяг активів одного банку в США становить від 5 до 10 млрд. дол.;
- інвестиційне кредитування, пов'язане з високими ризиками, неопорівнянними з можливими прибутками (кредитним, процентним, валютним, ліквідності тощо). Для того, щоб банки могли збільшувати обсяги інвестиційних кредитів у реальний сектор економіки, необхідно створити умови, за яких вони були б застраховані від невіправданого ризику. Одна з основних – макроекономічна стабілізація. Високі ризики зумовлюють високі процентні ставки за довгостроковими кредитами, що досить часто робить банківські кредити недоступними для підприємств реального сектору;
- розвиток інвестиційного кредитування стримує недостатньо стабільна, ризикова ресурсна база банків. Малою є частка капіталу в пасивах (15,7%) всієї банківської системи країни. У залучених коштах переважають короткострокові зобов'язання, а це обмежує інвестиційний потенціал банків та обсяги відповідних кредитів. Середній термін активів по банківській системі загалом – дещо більше 8 місяців;
- банкам важко нарощувати інвестиційну діяльність в умовах недостатньо розвинутого фондового ринку, дефіциту ефективних проєктів. Про це свідчать і значення нормативів інвестування в цілому по системі, які значно нижчі від граничних: так, норматив інвестування в цінні папери за одною установою становить 3,12% (нормативне значення – до 15%), норматив загальної суми інвестицій – 9,27% (до 60%). Тобто банківська система має значні можливості,

щоб нарощувати інвестиційну діяльність, не перевищуючи при цьому допустимого ризику;

- недосконала законодавчо-правова база інвестиційного та іпотечно-го кредитування, брак спеціалізованих інвестиційних, іпотечних банків, а також банків розвитку [3].

Незважаючи на наявні проблеми та перешкоди на шляху нарощування інвестиційного кредитування, банківська система України сьогодні вже має певний інвестиційний потенціал, що утворюється як за рахунок власного капіталу, так і залучених коштів [4].

Дискусії, які ведуться останнім часом, засвідчують дослідницький інтерес науковців до цього питання.

В.Міщенко розглядає вирішення питання підвищення інвестиційної діяльності у залученні іноземного капіталу, а саме розширення меж діяльності закордонних банків в українських просторах. Такої ж думки додержується і Р.Набок. У свою чергу, перед місцевими банками в умовах лібералізації доступу іноземних банків постає негайне питання: прийняти виклик конкурентів і засвоїти передові технології та методи банківської діяльності, удосконалюючи і розширюючи асортимент послуг і продуктів (у тому числі й у сфері інвестицій) [1].

А.Кузнєцова також досліджує питання іноземного капіталу в банківській системі України. Автор розглядає появу закордонних банків як позитивний чинник розвитку як банківського сектору взагалі, так і інвестиційної діяльності українських банків зокрема [2].

Крім того, А.Кузнєцова пропонує певні шляхи поліпшення інвестиційної діяльності банків, а саме:

- удосконалення чинного законодавства стосовно захищення прав усіх суб'єктів інвестиційних операцій;
- перегляд існуючої системи резервування коштів банківських установ у напрямку зниження норми резервування (при цьому, на її думку, важливо створити стимулюючу систему обов'язкового резервування для банків, що активно займаються інвестиційним кредитуванням);
- удосконалення механізмів рефінансування комерційних банків з одночасним стимулюванням їхньої інвестиційної діяльності;
- забезпечення підвищення рівня концентрації банківського капіталу шляхом підвищення капіталізації та платоспроможності банків (знов-таки з метою розширення можливості українських банків здійснювати інвестиційну діяльність) [2].

О.Другов і В.Рисін пропонують ще такі шляхи підвищення ефективності інвестиційної діяльності банків України:

- запровадити систему державної компенсації відсотків за кредитами під інвестиційні проекти, визначені Кабінетом Міністрів України, розробити механізми сплати податків за інвестиційними кредитами тільки після реалізації відповідних проектів;
- знизити податкове навантаження шляхом зменшення податків на виробничу діяльність і фонд заробітної плати, вивільнення від оподаткування прибутків банків і підприємств, що спрямовуються у виробничі інвестиції;
- запровадити правові, економічні та організаційні механізми формування земельного ринку і іпотечного кредитування під заставу землі з метою поліпшення інвестиційного клімату в АПК та підвищення його ефективності;
- запровадити прозорий порядок реалізації заставного майна та механізм ефективного захисту прав кредиторів, унеможлививши уникнення боржником повернення взятих позик тощо [2].

Що стосується поліпшення ефективності кредитного та інвестиційного портфелів банку, то загалом можна сказати, що головною метою процесу управління кредитним та інвестиційним портфелями банку є забезпечення максимальної дохідності за певного рівня ризику. Оскільки банку необхідно одержати дохід, саме цей параметр є визначальним під час вибору напряму кредитування та інвестування. Формуючи ці портфелі, менеджмент банку звичайно керується правилом – видавати ті кредити, які приносять максимальні доходи за інших однакових умов, та інвестувати максимально вигідно кошти за мінімального ризику [6].

У таблиці наведено коефіцієнти парної кореляції між довгостроковими інвестиційними кредитами, наданими суб'єктам господарювання, та показниками, які характеризують інвестиційний потенціал банків. Розраховані коефіцієнти парної кореляції свідчать, що основними чинниками, які впливають на обсяги довгострокового кредитування економіки є зростання капіталу банків ($r=0,876$) та довгострокових депозитів населення ($0,869$).

Кореляційний зв'язок між залученими за посередництва банків іноземними інвестиціями та обсягами довгострокових кредитів в економіку характеризується середньою інтенсивністю ($r=0,622$) [5].

Наведені в таблиці коефіцієнти парної кореляції свідчать, що кожна група банків має свої сценарії інвестиційної поведінки.

Коефіцієнти парної кореляції щодо банків першої групи набувають найвищих значень і практично такі ж, як по системі в цілому. Це означає, що банківські установи саме цієї групи визначають інвестиційну активність системи. Щодо банків інших груп, то коефіцієнти

парної кореляції набувають значно нижчих значень, ніж загалом по системі, що свідчить про надання ними переважно короткострокових кредитів на поточні потреби.

Коефіцієнти парної кореляції між довгостроковими інвестиційними кредитами та показниками, що характеризують інвестиційний потенціал, у цілому по банківській системі та в розрізі окремих груп банків					
фактори	банківська система	група I	група II	група III	група IV
Зобов'язання нерезидентів (X1)	0,622	0,454	- 0,556	0,297	0,326
Довгострокові депозити підприємств (X2)	0,471	0,020	0,575	0,631	0,431
Довгострокові депозити населення (X3)	0,869	0,824	0,466	0,147	0,524
Балансовий капітал (X4)	0,835	0,579	0,061	0,015	0,369
Статутний капітал (X5)	0,876	0,847	0,284	- 0,014	0,434
Прибуток (X6)	0,535	0,266	- 0,320	0,091	0,438

Зауважимо низьке значення коефіцієнта парної кореляції у банків першої групи між показником їх довгострокових кредитів, наданим суб'єктам господарювання, та залучених від цих же суб'єктів довгострокових депозитів. Якщо по системі зазначений показник дорівнює 0,471, то для банків першої групи – 0,020. Це означає, що банки цієї групи практично не використовують таке джерело довгострокового кредитування, як довгострокові кошти підприємств.

Якщо ж говорити про банки другої та третьої груп, то довгострокові депозити підприємств відіграють певну роль у їх інвестиційному кредитуванні. Обсяг відповідних позичок має найвищий коефіцієнт парної кореляції саме з довгостроковими депозитами суб'єктів господарювання. Для банків другої групи він становить 0,575, третьої – 0,631.

Інвестиційна активність банків четвертої групи залежить від довгострокових депозитів населення [6].

Факторна модель побудована за даними всіх банків України свідчить, що основними чинниками, які позитивно впливають на зростання інвестицій в економіку, є підвищення рівня капіталізації та зростання довгострокових вкладів населення, а також – іноземні інвестиції, залучені через банківську систему. Зростання статутного капіталу на 1000 грн. дає змогу збільшувати кредити на 1917 грн., а зростання довгострокових депозитів фізичних осіб на 100 грн. спричиняє збільшення довгострокових кредитів на 662 грн., тобто інвестиційний потенціал довгострокових депозитів фізичних осіб у три рази нижчий порівняно з потенціалом капіталу. Це й зрозуміло: в умовах нестабільного фінансування ринку банки, як правило, залучають кошти на короткий тер-

мін. Щодо зобов'язання нерезидентів, то їх зростання на 1000 грн. призводить до збільшення обсягів довгострокових кредитів в економіку на 117 грн. Як бачимо, вплив іноземних вкладень на активність банків майже в шість разів менший, ніж залучених довгострокових депозитів населення [5].

Факторний аналіз інвестиційної активності банків за допомогою кореляційно-регресійного аналізу дає підстави для таких висновків:

- як впливає зі значень коефіцієнтів парної кореляції та регресії, основними чинниками, що впливають на обсяги інвестиційної кредитної діяльності банків, є підвищення рівня капіталізації (передусім за рахунок зростання статутного капіталу банків) та збільшення обсягів довгострокових вкладів населення. Винятком є банки другої групи, де практично відсутній зв'язок між інвестиційним кредитуванням, і розміром капіталу ($r=0,061$; $r=0,284$);

- значення коефіцієнтів парної кореляції щодо всіх (крім першої) груп банків є істотно нижчими порівняно зі значеннями по системі в цілому. Щодо банків першої групи коефіцієнти парної кореляції максимально наближені до їх значень по системі. Це є доказом того, що банки першої групи сьогодні є провідними інвесторами. Саме вони здійснюють основні інвестиційні вкладення в економіку. Тож посилення концентрації активів у банках цієї групи (що нині й спостерігається) сприятиме активізації їх інвестиційної діяльності та зростанню впливу банківської системи на економічні перетворення в Україні.

Отже, зважаючи на те, що українські банки тільки-но починають нарощувати свою інвестиційну діяльність, слід застосувати цілий комплекс заходів для забезпечення нормальних умов їх розвитку.

Найголовніші шляхи вирішення проблем здійснення інвестицій українськими банками були запропоновані багатьма сучасними вченими. Серед основних можна виділити наступні: зміна законодавства стосовно підвищення захисту прав всіх суб'єктів інвестиційного процесу, зміна вимог Національного банку України стосовно обов'язкових резервів (у бік їх зниження для розширення можливості вкладати ці ресурси в інвестиційну діяльність), а також залучення іноземного капіталу. Крім того, було розглянуто питання оптимізації кредитних та інвестиційних портфелів банків шляхом вкладення коштів з мінімальним ризиком та можливим максимальним отриманням прибутку. Цього можна досягти успішним менеджментом та ретельним вивченням об'єкту інвестування.

Звісно, всі запропоновані методи мають свої позитивні та негативні сторони, але для підвищення діяльності вітчизняних банків у сфері інвестування необхідно застосувати цілий комплекс наведених вище

заходів. Системність підходу матиме набагато більший успіх, ніж застосування всіх пропозицій окремо. Це підвищить рівень капіталізації банківських установ, що в свою чергу дасть поштовх до розвитку безпосередньо інвестиційної діяльності та, в майбутньому, підвищення її ефективності.

Провівши факторний аналіз інвестиційної діяльності українських банків, можна запропонувати наступні шляхи підвищення ефективності їх інвестиційної діяльності:

- підвищення рівня капіталізації банків (перш за все за рахунок збільшення статутного капіталу);
- зростання довгострокових вкладів населення.

1. Міщенко В., Набок Р. Вплив іноземного капіталу на розвиток банківської системи України // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – №6. – С.9.

2. Кузнєцова А., Другов О., Рисін В. Оцінка впливу іноземного капіталу на функціонування банківської системи // Вісник Національного банку України. – 2007. – №1. – С.24-27.

3. Кузнєцова А., Карпа Я. Банківський сектор як джерело фінансування інвестиційно-інноваційного потенціалу України // Вісник Національного банку України. – 2006. – № 4. – С.28.

4. Гетьман О. Економічна характеристика ризиків у процесі банківського інвестування на фондовому ринку // Вісник Національного банку України. – 2005. – №6. – С.40-43.

5. Карчева Г. Моделювання інвестиційної діяльності банків // Вісник Національного банку України. – 2004. – №1. – С.60-63.

6. Шелудько Н.М. Інвестиційний процес: оцінка ролі й участі банків // Фінанси України. – 2003. – №8. – С.121-126.

Отримано 04.04.2008

УДК 336.027.2

С.О. ДІДЕНКО

КРУ в Харківській області

Є.В. ДІДЕНКО, канд. екон. наук

Харківський національний університет радіоелектроніки

УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНІКИ РЕВІЗІЙНИХ ДІЙ

Розглядаються поведінські аспекти діяльності ревізора на об'єкті ревізії. Пропонується розвиток прийомів ревізійних дій як складової комплексного забезпечення фінансового контролю бюджетних установ.

Сучасний етап розвитку засад здійснення фінансового контролю характеризується надзвичайною напруженістю ревізійної роботи і значно скороченими термінами її проведення.

Існуючі в практиці ревізійної діяльності традиційні підходи не відповідають змісту сучасних вимог, знижують якісні та кількісні по-